

Jan aski

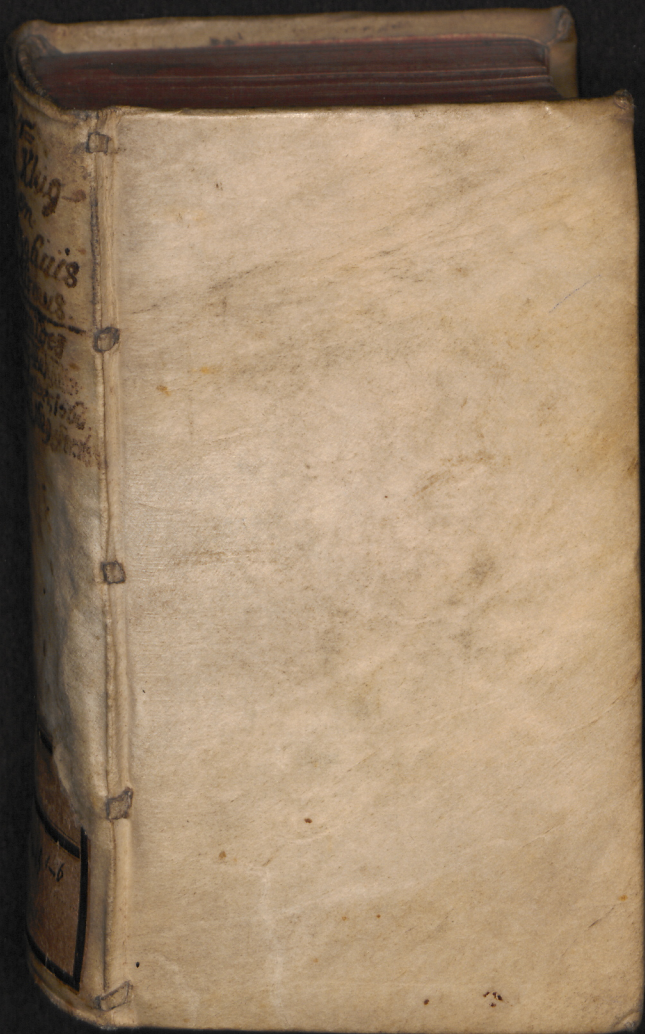
**Catechismus. Of Kinder-Leere, tot Nut en Dienst Van de Jeugd in Oost-Fryslan
Door de Dienaren des Godlken woords binnen Embden op het kortste vervattet
En nu in de Nederlandse Taal volgens orderivan het Eerwaarde Consistorium
binnen Embden overgebracht**

Emden: Emden: Duyn: Blank, [Ende 17. Jh.]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn778084299>

Druck Freier Zugang

H. Krumm
mit Mandelbrot

Fg - 4225.¹⁻⁶

ca
Bibliothek
Academica
Rostockensis

Conradus
Tocconides, Pringis
25 Wener Jahr dinst
Carlshilffmann edirt, und
2. 12. Octobr. 1629. dem

olden, adelichen
Jupa Cumingae Ho
Wenck
Medicini.

CATECHISMUS.

Of

Kinder = Leere,

tot Nut en Dienst

VAN DE

Jeugd in Oost-Frysland/

Door de

**Dienaren des Godliken woords
binnen Embden op het kortste
verbattet**

**En nu in de Nederlandse Taal
volgens order van het Eerwaarde**

Consistorium binnen Embden

overgebracht *John a. Lasco.*

E M B D E N

Gedrukt by CORNELIUS BLANK booz

Jacob J: Duyn Boeck-verkoper

tusschen de beide Zulen op de hoest

Want hy heeft eenre ge-
 tungemisse opgericht
 in Jacob: ende eenre wet
 gesteld in Israël / die hy
 onsen Vadersen geboden
 heeft / dat hyle haren kin-
 derē sondē bekent maken.
 Op dat het navolgende
 geklagt die weten soude /
 de kinderē die geborē sou-
 den worden: ende souden
 opstaan / ende vertellen
 hare kinderen: Ende dat
 sy hare hope op God sou-
 den stellen / ende Gods da-
 den niet vergeeten: maer
 sijne geboden bewaren.

De

De Dienaeren der Gemeente binnen **Em-**
den / wenschen aan alle getrouwe Herderen
en Predicanten des Graaffschaps **Gosfrids-**
land genade en breede / van God den He-
melschen Vader / door Jesum Christum on-
sen **HEERE** / Amen.

TErwijl wy / Alderlieffste Broeders
malkander onderlingh in aile onse
bergaderingen opwerken en vermanen /
om neerstigheyt en trouw in onse dienst
te bewijzen / op dat wy wyt dese geheel
verdurbene Werelt voor den **HEERE**
Christo / een ewiggh blijvende Kercke ma-
gen versamelen / en de selve in en door de
jeugt en kleyne kinderen / in den Heere van
alle wille Gods regt onder rigtet / bewa-
ren en doortplanten: So is het veel van
onse Mede-arbeyders onder u wel bekend /
hoe wy meenigmael daer van gesprooken /
en alle Broederen vermaant hebben / dat
si met de hoogste neerstigheyt daar nae
wilden tragten / dat si tot heyliginge des
Sabbath-dags in hare Kercken / op den
namiddag / den Catechismus wilden Pre-
diken / en door sulck een middel dat gemene
volck wyt de heebergen / en de jeugt van de
straat / en also van alle ydelheyt / ontugt
en hooghend afhouden.

Als veel onder li ons dan dikmaals ver-
sogten / dat wy een kleyne Catechismus
wilden schryben / die voor de jeught
beqaam

beguaam was / en van alle Predickers
hier in 't land eendragtig geleerd mogte
worden : soo hebbe wy sulks voor goed
aangesien / en nu op 't uicnd' ons vlyt
aangelocent 'uigend' erbareicheyt geleerd
heest / dat de Catechismus die wy nu eeni-
ge jaren herwaarts gebruyckt hebben /
langer is / dan dat die tweemaal in 't jaar
lychlyk de jeugt wel van noden heest) soude
uytgeleerd konnen worden.

Wy bidden derhalven **U**erwaardigheden
alle te samen / dat gy u deese onse neerstig-
heyt wilt laten wel-geballen / en deese
Catechismus / nu in d'uyck uytgegeeben /
aannemen / en op den Sabbathdag in uw'
Gemeeuten tot nut der kinderen en eenbou-
digen neerstighlyck leeren en aandynen :
op dat de kinderen / aan den **H**EREN in
den doop opgedragen / alsoo in de repne en
ware leer tot alle God-salghijend voor den
HEREN mogen worden opgetrokken / en
de gemeene **M**an sig van d' onthepliginge
des Sabbath-daaghs / als van d'yncken /
spelen / lopen / kopen / arbeiden / en van
alle andere slaaffe werken onthouden / en
den Sabbath ook in dat deel na het bevel
Gods heyligen mogen.

De wyl wy dit ook daaglychs bespreken /
dat by de Ouden en by het meestendeel der
weerde ons arbeit vast verloren is / en
geheel weynig menschen by de supbere leere
hol.

volständig volhardien: soo laten wy ons
doch daar op intleggen / dat de kinderen
in onwetenheid niet voorziam / of door
de hoosheid der weerd niet verderuen /
maar door ons bliit en treude dienst in de
leere des goede wercken / Des geloofs / der
Sacramenten / en van d' aantroepinge des
H. Godlyken namms recht gelcerdt / en in
de waare erkentnisse Gods en Christus ge-
hoordert mogen worden.

Wy behoeben ons onse sojge en arbed
niet te laten verdzieten / wadeniaal de kin-
deren een groot gedeelte der Gemeente en
by God so seer aangenaam zyn / dat hy
sine Engelen tot dienstbare Gesteit voor
haar verordneert / en het wec ober die int
roept / dewelke een van de klepne kinderen
ergert.

De **HEERE** d' Allmagtige God gebe
ons sinen H. Geest / en make ons tot ons
Ampt bequaam / op dat wy veel gewin
door den **HEERE** Christo moogen doen
en aan hem vele menschen / die Zaligh-
sullen worden / tot lof en prijs sijns
namms mogen toebrengen.

Gegeven binnen Embden den

6. October 1554.

Joh: a Lasso.

Catechismus.

d'Eerste Sondagh d'Eerste Vrage.
Tot wat Gynde bent gy een Mensch ges-
chapsen? Antwoort.

O dat ik een Beeldt Gods
wesen ende mijnen Godt
en Schepper erkennen /
loben / en dienen soude.

II. Sondagh. 2 Vrage. Tot wat Gynde
bent gy een Christen geworden.

Antw. Op dat ik die dooz de ober-
tredinge onser eerste Ouderen in
sonde en dood gevallen / en weder-
om dooz de baldoeninge Christi
Jesu van sonde en dood geredde
ben! een Erfgenaam des eeuwigen
lebens worden soude.

III. Sondagh. 3. Vrage.

Waer upt bent gy versiekert / dat gy een
waarachtig Christen / en sodanige
weldaden Christi deelagtig zyt?

Antw Ten eersten: upt he: getuy-
genisse des H. Geestes de toelie aan
mijn Geest dooz 't gelobe in Jesum
Christum mijn Hooge-priester ge-
tuy-

tuggenisse geeft / dat ik een kind
Gods ben Centweeden: Nijt de
wille en de lust / die ik na den inwen-
digen Menschē dooz den Geest
Gods in my geboele / om God den
H E E R E te dieneu.

IV. Sondagh. 4. Vrage. Hoe moet gy
dan Godt dieneu?

Antw. Niet so als mijn eigen goede
mepninge/berstand of wijsheyt ver-
digtet of booz schijft: maar op soe
een wijsē / als Godt self in sijn woord
geopenbaart / en dooz sijn heylige
wett van de mensche geeyst heeft.

5 Vrage Hoe luydt de wett?

Antw. De wett begrijpt tien gebo-
den waar van het eerste aldus is
luydende.

Ik ben de H E E R E
Jubie God / die u uyt Egip-
tenland / uyt den Dienst huy-
se uytgelepd hebbe / gy en sult geen
andere goden booz mijn aengesichte
hebben.

A 4

Dat

Dat tweede Gebod.

Gy en sulcu geen gesneden beeld
noch eenige gelijkenisse maaken /
[van't gene] dat boven in den heemel
is / noch [van't gene] dat onder op
der aarden is / noch [van't gene] dat
in de wateren onder der aarde is.
Gy en sult u voor die niet bukken /
noch haar dienen: want ik de Hee-
re uwe God ben een yberig God /
die de misdaet der vaderen besoeke
aan de kinderen / aan het derde /
ende vierde [sic] der gener die my
haten. Ende doe barmhertigheyt
aan duysenden / der gener die my
liefhebben / ende myne geboden
onderhouden.

Dat derde Gebod.

Gy en sult den Name des HEE-
RENS uwes Gods niet ydelijk ge-
bruyken: want de HEEREN en sal
niet onschuldig houden / die sijnen
name ydelijk gebruykt.

Dat vierde Gebod.

Gedenckt des Sabbathdaags
dat gy dien hepliget / ses Dagen
Gilt

sult gy arbeeyden ende al u werck
doen / maar de seebende dag is de
Sabbath des **HEEREN** uloes
Gods: [dan] en sult gy geen werck
doen gy noch uw' Sone / noch uw'
Dochter / [noch] uw' Dienstmaegt /
noch utwe dienstmaagt / noch utw' hee
noch utwe Bzemdelling / die in uwe
poozten is. Want in ses Dagen
heeft de **HEERE** den Heemel /
ende de Warde gemaakt / de Zee /
ende alles wat daar in is / ende hy
ruste ten sebenden dage: daarom
seegende de **HEERE** den Sab-
bathdag / ende hepligde den selven.

Dat vyfde Gebod.

Eerde uwen Vader ende uwe
Moeder / op dat uwe Dagen ver-
lenght worden in den Lande / dat
de **HEERE** uw' God geeft.

Dat sefde Gebod.

Gy en sult niet Poodstaen.

Dat sebende Gebod.

Gy en sult niet Echi bzecken.

Dat achtste Gebod.

Gy en sult niet Steelen.

¶

Dat

Dat negende Gebod.

Gy en sult geen valsche getuygenisse spreken tegen uwen naesten.

Dat tiende Gebod.

Gy en sult niet begeeren uwes naesten huys: gy en sult niet begeeren uwes naesten Wyff / noch sijnen Dienstknecht / noch sijnen Dienstmaagt / noch sijnen Osse / noch sijnen Esel / noch jets dat uwes naesten is.

6 Vrage.

Hoe worden deese geboden gedeelt?

Antw In twee caaselen van welke d' eerste God den **H E E G E**: en de tweede onse naesten aangaat.

7 Vrage Hoe wil dan God na dese wett gedient zijn?

Antw Adien God de **H E E G E** onse wetgeber beyde Lijf en Siel volkomentlyk tot sijn eer geschapen heeft: So wil hy ook / dat wy hem met lijf en siel / inwendigh en uptwendig / alleen en effen na dese wett / Genuyzen volkomentlyk dienen en gehoorsam zijn.

V. Son-

V Sondag 8 Vrage. Wat leerd gy uyt
het Eerste Gebod?

Antw. Dat ik mijn hope en al het
vertrouwen mijnes herten niet in
enige by goden of schepselen / maar
alleen in den enigen God / Vader /
Zoon / en H. Geest setren moet.

VI Sondag 9 Vrage. Wat leerd gy uyt
het tweede Gebod?

Antw. Dat ik God de **HEERE**
ook self uytwendig in geen beelden
of na een anderen verdigteden
Gods-dienst: maar alleen na sijn
gebooden en ingeselde pligten en
Gods dienst / in Geest en waarheid
aanbidden en dienen sal.

VII Sondag 10 Vrage. Wat leerd gy uyt
het derde Gebod?

Antw. Dat ik God de **HEERE**
en sijnen heyligen naam / daar toe
ook sijn woordt / infettingen ende
werken / niet doozeemige ligebeer-
digheid / ofte lasteringe onthepli-
gen: maar met alle eerbiedigheyt
erkenne / belijde / pzedike / aanroep-
pe / love ende danke.

26

VIII. Son-

VIII. Sondag 11. Vrage. Wat leerd ghy
uyt het vierde Gebod.

Antw. Dat ik met mijn huyg-ge-
sin den Sabbath / ofte den rust-
dag des Heeren / ons tot welbaren
des lichaems ende der Siele verzo-
dineert / niet in lichaamlyke ar-
beyd / nog in onnutte leedigheyd /
pdele handelingen ofte werken des
bleesches toebzengen: maar de sel-
ve / door oeffeninge des geloofs /
heylige instellinge / ende goede
werken van God geboden / tot
prijz van sijn naam heyligen / en
tot welbaren des Lichaams en der
Siele / oberbzengen sal.

IX Sondag 12. Vrage. Wat leerd ghy
uyt het vyfde Gebod:

Antw. Dat ik mijn Vader en Moe-
der u oomonderen en brood-heeren
daar toe ook mijn kerkiendienaren
en overheyd moet eeren / groot en
waardig agten ja haer in alles /
wat niet tegen God is / gehoor-
saam zyn / en my aan haer / na dat
een

een jegelijck sijn beroeptinge is / in
alles danckbaarlijck beronen.

X. Sondag 13. Vrage Wat leert gy
uyt het feste Gebod.

Antw. Dat ik op mijn naasten (hy
zy myn vriend of vrand) niet mag
tooznen / veel min de selve haaten
ofte dooden : maar dat ik hem in te-
gendeel moet verdragen / lief heb-
ben / en booz alle schade of gevaar
des lighaams en der ziele beschut-
ten en beschermen.

XI. Sondag 14. Vrage Wat leert gy
uyt het sewende Gebod?

Antw. Dat ik alle onkuyshedy /
hoererije / egt vruyk / en alle onreda-
digheydt / benessens alle oorzaken en
gelegentheeden die my tot onkuysh-
hedt trekken kunnen / sal myden-
en daer tegen de kuyshedy / eer-
baarchedy / en matigheydt in alle din-
gen / beyde in en buyten den eegen-
staet / sal lieben en beschermen.

XII Sondag 15. Vrage Wat leert gy
uyt het agste gebod?

Antw. Dat ik mijns naasten goed
niet mag steelen / nog ook niet doo-
uyt

enig schijn van regt/ of enig andere
list / of dooz gierigheyt hem 't selve
ontzekken of onthouden: maar dat
ik daar en tegen sijn goed en uering
moet verbeteren / en my self als
ook de regte armen en nood druffi-
ge / van mijn arbejd onderhouden.

XIII. Sondag 16. vrag: Wat leerd gy
uyt het negen Gebodt?

Antw. Dat ik mijn rouge bewaren
alle leugen en agterklap haaten / en
in al mijn doen en laten de waar-
hejd lieven en bevorderen / en
myns naasten schande als mijn e-
gen (na den regel der liefde) be-
deliken moet.

XIV. Sondag. 17 vrage Wat leerd gy
uyt het tiende Gebodt?

Antw. Ten eersten dat ik tegens
de wille Gods de minste lust nog
beweeginge des gemoets niet heb-
ben mag: maar dat ik al mijn lust
ter eeren Gods en tot hte beste
myns naasten bestieren moet.
Ten tweeden keer ik ook uyt die
gebod / dat ik inwendig en uytwen-
dig

dig moet heplig zijn / en God den
H E E R E in volmaakte gehoors
saamheid dienen / gelijk dit de som
ma van de wett ook in deede brenghet.

18. Vrage.

Welk is de Somma en inhoud des wets /
van welck gij spreekt?

Antw. O Israeel! gij sult den
H E E R E utwen God liefhebben
met u gehele herte / en met u gehees
le siele / en met al u vermogen: en
gij sult uw' naasten liefhebben als
u selven: aan deese twee Geboden
hangt de gansche wett ende de Pro
pheten.

XV. Sondag. 19. vrage. Zijn ook alle men
schen verbonden om deese geboden volke
mentlyk te onderhouden?

Antw. Seekerlyk alle. In den dag
de H E E R E P salver o'k self niet
re: hepden weesen / den welken de
Conscientie o'ber d' o'bertzedinge
van deese geboden niet sal beschul
digen en verdoemen.

20. Vrage. Wat loon sal God de gehoors
samen / en wat straffe sal hy den on
gehoorsamen geouen?

A 8

Antw.

Antw. Wan de geene die sijn gebor-
den volkomentlyk gehoorsaam sijn
sal hy het eeuwige leeben / en aan
den ongehoorsamen den eeuwigen
Dood en verdoumenisse geeben.

21. Vrage Kommen wy dan de geboden
Gods wel volkomentlyk / als gesegt
is / gehoorsaam sijn?

Antw. Dooz den val konden wy
wel / maar na den val konden wy
dat in deese gebroekene natyur op
geenderley wyse doen? Want de
Wett is geestlyk / maar wy sijn
swack en bleslyk verhogt onder
de sonde.

22. Vrage Segt gy dan van alle menschen
dat niemant onder de selue de Wett vol-
komentlyk haar onderhouden?

Antw. Sonder twyffel: Want
daar is wel een aanbang / blyt en
wille totde onderhoudinge des wetts
in de gelobige dooz de kragt des H.
Geestes / maar geen volkoment-
heyt: dewelcke in 't oordeel Gods
bestaan kan om daar dooz 't leeben
te verhygen.

XVI Son-

XVI. Sondag. 23 Vrage. Overmits wy nu
van wegen ons verdorvene Natuꝛ de Wet
niet können genoeg doen / noch het eeu-
wige leben door ons werken verkrijgen;
waarom heeft dan God de wet
aan ons arme verdorvene
Menschen gegeven?

Antw. Ten eersten: op dat de wet /
ons klaar booz oogen houde / hoeda-
nig wy weesen / en wat wy doen of
laten moeten. Ten anderen en in-
sonderheyd: Op datse ons ober-
tugge / dewijle wy in ons / de gerege-
tigheyd Gods in de Wet uytgedrukt
niet hebben / dat wy niet recht als
uyt ons selven van 't eeuwige leben
verbreendet / en den toorn Gods /
bloeck / dood en verdoemenisse van
wege onse sondē onderwoopen zijn.

24 Vrage Waar sal dan dese arme Mensch
dus door den Wet verschijkt / troost soeken?

Antw. Niet by sig selven / nog
ook niet by eenig ander schepsel in
hemel of op Aarden / maar alleen
door het Gelobe by en inden eenigen
Saligmaker Jesus Christus, die aan
ons door de leere des H. Ewange-
lijums

Jumg̃ geopenbaart woꝛt / tot wien
God ons / dooꝛ de wett als dooꝛ een
Tugt-meeſter beangſtet / leydt en
dꝛijft.

25. Vrage. Wat onderscheyt maakt gy
tuffchen de wett en het Evangelium?

Antw. De wet leert ons / hoedani-
ge wy weſen / wat wy doen of laten
moeten / en eꝛffchet van ons volko-
mene gehooꝛſaamheꝛd: verdoemt
ook alle de geene die geen volkome-
ne gehooꝛſaamheꝛd bewijſen. Be-
looft wel gunſte en leebē / maer aen
niemant als aan den weerdigen.

Maer het Evangelium leerd ons /
dat wy alle ontweerdige zijn / en be-
looft aan den boetbeerdigen en ge-
lobigen vergeefs / om Jezu Chriſti
wille / vergebinge der sonden / toe-
rekeninge der gerechticheꝛd / den
H. Geest / ende dat eeuwige leeben.

XVII. Sondag 26 vrag. So moeten wy dan
nebens de leere des wets / dus verre ver-
klaart / ook in Jesum Christum
geloben?

Antw. Ja ſeker. Want ſonder
ge

gelobe is 't onmogelijc God te be-
hagen. Ook kooimt daar nyt voort
de nieuwe gehoorsaamheid der
goede werken in de kinderen Gods
maar op sy haer ter eeren God? /
ende tot nut der naasten niet puer
geduyrig upleggen.

27. vrage. Wat is het waar gelobe?

Antw. Een ontwijffelbaar toeber-
sigt ofte vertzoutwen / door Gods
woord van den H. Geest in onse
herten herweert / op de goede en
Saligmakende gunste des Hemel-
schen Vaders tegen ons / dewelke
door de verdiensten onses eenigen
Middelaers Jesu Christi berwoz-
ben is.

XVIII. Sondag 28 vrage. Wat moeten
wij geloven?

Antw. Eben dat gene / dat in een
korten somma nyt de H. Schrift op
het alderduydelijste / in de twalef
artijkelen onses Christelijken ge-
loofs behattet is.

29. vrage

29 Vrage Hoe luyden de Artijckelen?

A N T W O O R D

De eerste Artijckel.

Ick Geloove in Godde
den Vader / den Almagtigen /
Schepper des Hemels ende
der Aarde.

De Tweede.

Ende in Jesum Christum sijnen
eenigh geboren Sone onsen Hee-
re.

De Derde.

Die ontfangen is van den Heyl-
ligen Geest / geboren upt de Ma-
get Maria.

De Vierde.

Die geleeden heeft onder Pon-
tio Pilato / is gekruyst / gestorven
ende begraven / neder gedaalt ter
hellen.

De Vijfde.

Ten derden dage opgestaan van
den dooden,

De Zeste.

Opgebaaren ten Heemel / sit ter
rechter-hand Godts des Almach-
tigen Vaders.

De

De Sevende.

Dan daar hy komen sal om te
Oordeelen de Leebende / ende de
dooden.

De Achtste.

Ick Geloobe in den Hepligen
Geest.

De Negenste.

Ick geloobe een Heplige alges
mepne Christelyke Kercke / ges
mepnschap der Hepligen.

De tiende.

Vergebige der Sonden.

De elfde.

Opystandinge des vleeschjs.

De Twaelfste.

Ende een eeuwige Leeben.

30 vrage. Wat geloofst gy in de eerste
hoofstartykel van God den Vader?

Antw Dat de waare / eeuwige
en leebendige God / ons en alle
Creaturen geschapen heeft / en
onderhoud / ende dat hy ons in
Christo IESU voor kinderen op
genoo men heeft / en een genadige
Dader is.

19 Son-

XIX. Sondag 31. vragr. Wat gelooft gy
in den tweeden Hoofst-artijkel van
Jesu Christo.

Antw. Dat Iesus Christus zy de
waare / eeuwighe / ende eenig ge-
bozen Soone des Vaders / waare
God met God / dooz welke alle
dingen geschapen zyn, dien ick
daarom dat hy ons verlost heeft /
dooz onsen H. G. E. E. ende Ver-
losser erkenne.

XX Sondag 32. vrage. Hoe heeft hy dat
Aanpt onser verlossinge verrigt.

Antw. Op so een wyse / als de na
volgende Artikelen leeren.

33. vrage.

Wat gelooft gy volgens inhoud des Arti-
kels / die ontfangen is van den H. Geest,
geboren nyt de Maegt Maria?

Antw. Ik geloobe dat de Soone
Gods in de bestemde tyd na de
beloostenisse dat saad Abrahams dooz
behragt des H. Geestes van de maagt
Maria / rein sonder alle beblek-
kinge der sonde heeft aengenomē:
Ende dat hy de waare belooft
bzugt der lendenen Davids / en
bleesch

bleesch en bloed dat de kinderen hebben / drelagtig geworden / en also een waaragtig mensch ons in allen gelijk uptgenomen de sonde gebooren is: So dat hy nu waar God ende mensche in een persoon onse eenige ende eeuwige Middelaar ende Hoge-priester is.

XXI. Sondagh 34. vrage. Wat heeft Jesus Christus als ons Middelaar en Hoge-priester tot verlossinge van ons gedaan?

Antw. Hy heeft geleeden onder den Regter Pontius Pilatus, is gekruyst, gestorven, ende begraven, ende neder gedaakt ter Hellen.

35. vrage. Wat geloost gy hier in?

Antw. Ik geloobe dat JESUS Christus mijn Hoogepriester / hem selven tot mijner verlossinge aan 't hout des Kruyses op geoffert en in sijn Lichaam den allergeuylighsten dood ende straffe, die wy na de Wett schuldig waren, geleeden heeft.

36. vrage. Wat meer?

Antw. Dat hy ook daar beneben
in

in de aanbegtinge des upterlijken
tydlijken lydens / inwendig in
sijn Ziele / den toorn Gods / ende
de pijn der hellen gesmaakt / en
my van de selve verlost heeft / ende
is tot sekerheyt sijns Doods / ende
hepliginge mijner begraffcuiffe be-
graben.

XXII. Sondag 37. Vrage. Heest onse Hoge-
Priester ook meer tot onse verlossin-
ge gedaen?

Antw. Ja, hy is ten derden dage we-
derom opgestaen van den dooden.

38. Vrage. Wat geloost gy hier in?

Antw. Ick geloobe en belyde / na-
demaal Christus Jesus de wett volkos-
menelyk gehouden hadde / en hem
daarom / na de beloften der wett /
het eeuwige leeven toequam / dat
sijn Lichaam in 't graf niet verrots
tet is / maar dat hy sijn Ziele (als
regt en billik was) ten derden dage
door sijn Godlyk leberdige kragt /
wederom tot sijn genomen heeft /
en van den Dooden opgestaen is /
en sig also als een oberwinnaar der
sonde

sonde / des doods / ende der helle be
wijfende / heeft hy booz ons de ware
gerechtigheyde / ende het Eeuwige
leven weder gebracht.

XXIII. Sondag. 39. Vrage. Wat gelooft gy
meer van Christus dat hy tot' ons nut
en Zalighend gedaen heeft ?

Antw Hy is opgevaren ten hemel, en
heeft hem selven geset ter Rechterhand
Gods, des Almachtigen Vaders.

40. Vrage Wat gelooft gy hier in ?

Antw. Ik gelobe / dat mijn Heere
Jelus Christus, na sijn menschelijke
nauwe / niet meer Aighaamlyk
hier op aarden / maar van de aarde
in de wolken opgenomen / en by sijn
Vader in de Hemelen is / en daar
in heerlykhepd ober alle schepselen
regeert / van waar hy ook door sijn
nen Geest en Godlykhe kragt / ge-
duprig tegenwoozdig is / en den
gemeente tot het eynde der weereft
berhoozd / regeerd / beschut en bes-
chermt.

XXIV. Sondag 41. Vrage. Wat sal Chri-
stus meer tot onse salighepd uptregten ?

Ⓝ

Antw.

Antw. Hy sal van daar komen om te oordelen de levendige ende de dode.

42. Vrage. Wat geloost gy hier in?

Antw. Ik gelobe dat hy ten jongsten en laasten dage / met sijn heerlijk Lichaam / in welk hy opgebaren / is in de Heerlykhepd sijns Vaders / met sijne Engelen / inde Walken des lugts / wesentlijk ende sigtbaerlyk / gelijk hy boozd' ogen sijner Discipulen weggenomen wierde / sal wederkomen: om en die gene t'oordelen / dewelke als dan in sijn toekomstige nog levendig sullen wesen / en ook die gene / dewelke han 't begin der weereld dadelijk sullen gestorven zijn.

xxv. Sondag 43 Vrage. Wat geloost gy in de derde Hoofst-artijckel van den H. Geest

Antw. Dat de H. Geest met God den Vader / ende den Sone, een eenig en Eeuwig God is / en my / met alle die Christus toekomen / heyligt / het gelobe in onse herten in werkt / en ons also tot een nieuw Leben

leben ende inwendige hopen onser
Salighepd wederbaardt / in alle
drukkende noden troost / Kerkt /
leerd / vermaandt / ende in alle
waarhepd leydt.

44 Vrage. Zyn dan dese drie Personen/
Vader, Soon, en H. Geest, d' eene
waaragtige Godt.

Antw. Gewisselyk: Want so leerd
ons de gehele H. Schriftpre / en
ons doop / in welk wy in geen an-
deren / als in eenen God / en nog-
tans / na het bevel Christi / in den
name des Vaders, ende des Soons, en-
de des H. Geestes gedoopt woorden.

XXVI Sondag. 45 Vrage.

Wat geloost gy in d' Artijkel: Een Heyli-
ge, Algemeyne, Christlijcke Kerke;

Antw. Ik gelobe dat mijn H. G.
H. C. Jesus Christus, uyt dese verdoz-
bene hofe Wereld / door den H.
Geest / ende stemme des Heyligen
Evangelijs / booz hem banden
beginne der wereld: een / heylige /
Eeuwige blybende Kerke of Ge-
meente der uytberkorenen berga-
dert / en onderhoudt / van welke

B 2.

Gez

Gemeente ik belijde dat ik een lid-
maat ben.

XXVII Sondag 46. Vrage. Wat goeds
ontfangt deese Gemeente?

Antw. Dat alles wat de nabol-
gende Artijckelen en woorden be-
gripen / namentlyk : Gemeens-
schap der Heyligen : vergebinge
der sonden : Weder-opstaande
des Bleeffches / ende een eeuwig
leven.

47. Vrage Hoe verstaat gy de woorden :
Gemeenschap der Heyligen?

Antw. Ik verstaedie also : Dat /
gelyk als de waare Ledematen der
Gemeente Christi / aan haar hooft
en aan alle sijne weldaden / met
malkanderen Gemeenschap heb-
ben / Dat sy oock also door de liefde
haare gaben tot opbouwinge ge-
meen hebben.

XXVIII. Sondag 48. Vrage. Wat ge-
looft gy in d' Artijckel : Vergevin-
ge der sonden?

Antw. Ik gelobe / datter in de
Gemeente Christi voer de boer-
beerdige en gelovige / alleen upt
enkel

enkele genade / door den eenigen
Middelbaar Jesus Christus onsen Hee-
re / een waare / en eeuwige berge-
binge der sonden is.

XXIX. Sondag 49. Vrage. Wat gelooft gy
in de twee laatste Artijkkelen: Weder-
opstandinge des vleesches, ende
een eeuwich leeven?

Antw. Ik geloobe / dat een jega-
lijk Levenmaat der gemeente Christi
van den beginne der wereld (hoe
beragtelijk die hier ook geweest en
gestorben mog weesen) op den dag
des laasten Oordeels / in sijn eygen
lichaam / waer in hy hier geleest
heeft / tot d' onuytspreekelijke
heerlijckheyd / upt den lichaamljck-
hen dood weder-opstaan sal / en het
Eeuwige leeven met sijn hooft na
Lijf en Ziele beërben en besitten.

50. Vrage.

Wat sal den Suboetbeerdigen / Godlosen
en Engelobigen / dewelcke Christum en
sijn gemeente hier beragt hebben /
wederbaren:

Antw. Die sullen in haar licha-
men ook wel van den tydlijcken

doed wederopstaan; maar tot haar
eeuwige schande: en sullen also
benebens haar hoofd den Dunbel/
met lijfen ziel in den afgrond der
hellen verstoten; en eeuwig ver-
doemdt worden.

XXX. Sondag. 51. Vrage.

Kan ook de rechte ware gemeente Christi
wel uiterlijk gekent worden, al hoe wel
die door de geheele wereld verstront is;

Antw. God de **H. G. E. K. E.** heeft
een sekere dienst in zijn Kerke inge-
steld; namentlijk; de supbere ver-
kondiginge des Godlijken woords:
het rechte gebruik der **H. Sacra-**
menten: en de uytterlijke kerken-
tugt. Welke dienst de ware Chris-
telijke Gemeente gedupris onder-
houdt; so verre als sy die recht ende
supber hebben en verkrighen kan/
en word door die selve van alle God-
lose vergaderingen afgesondert.

52 Vrage. Waar in bestaat de rechte ver-
kondiginge des heyligen Godlij-
ken Woords;

Antw. In de rechte verklaringe van
de wetten en van het heylig-
Evan-
geli-

gelium / van welke dingen tot
hier toe in dese Catechismus ge-
spzoken is.

XXXI. Sondag. 53. Vrage.

Wat zijn de Sacramenten der Christelijcke
Gemeente?

Antw. Het zijn heylige handelin-
gen / ofte uiterlijcke pligten van
den **H. G. R. G.** Jesu Christo in sijn
gemeente berozdineert / en om on-
ses swaaheryds wille / benevens de
leere des **H. E**uangeliums inge-
feldt.

54. Vrage. Tot wat eynde?

Antw. Ten eersten / Op dat die
ons de belosten des heyligen **E**u-
geliums / van d' onverdiende ber-
gebirge onser sonden / en de ge-
meenschap der gerechtigheyt **C**hri-
sti / op het alder-duydlykste sonden
booz **G**ogen stellen / betuygen / en
verzegelen / en ons gelobe op de
goede gunste **G**ods / en de verdien-
sten **C**hristi oeffenen en stercken.

Ten anderen. Op dat sy ons we-
derom van ons pligt neben **G**od

en onse naasten fouden vermanen
ende toe danckbaarhepd / liefde /
trouwe / en gehoozsaamhepd aan
sijn wille bewegen,

55. Vrage. Hoe veel sodanige Sacramenten
zijnder.

Antw. Twee: Nammentlijk / de
Doop en dat Nagt-maal / alle ben-
de van den **H E E R E** Christo
seer ernstlijk aan ons bevolen.

Dan den hepligen Doop

XX XII Sondag 56. Vrage. Hoe luyt het
bevel des Doops?

A N T W O O R D.

M^v is gegeven alle
magt in Hemel en op aarden
Daarom gaat henen in de geheele
wereld / predikt het Evangelium
allen Creaturen / deselve dopende
in den name des baders des Soons
en des **H. Geestes**: leerende haar
underhouden alles wat ik uw' geba-
den hebbe.

Daar aan hy sijn belofte verder hangt /
en segt.

Die

Die geloofst sal hebben en gedoopt
sal zijn / sal salig worden: Maar
die niet en sal geloofst hebben / sal
verdoemt worden.

57. Vrage.

Wat is de heylige Doop?

Antw. Een heylige insettinge
Gods / door welke alle ledematen
der gemeente Christi, soo wel de
onmondige kinderen / als de vol-
waffene Geloofigen / met water
in den namedes Vaders / ende des
Soons / ende des H. Geestes /
eegt gedoopt worden.

xxxiii. Sondag. 58. Vrage.

Waar toe heeft God de Doop eyndeljk
ingestelt?

Antw. Ver naamlyk tot dit eynde:
Op dat hy ny en alle ledematen
der Gemeente Christi / daar door
krachtig booz ogen stelle / betupge
en versegele / dat wy / al zyn wy
van natupren sondaars / onreyn /
ende kinderen des toorns / eben-
wel so sekerlyk van alle onse son-
den uyt genaden door Christum ge-
waffheer

W s

waffheer

wasschen / met sijn gerechtighepd
bekledet en tot sijn hinderen aange-
nomen zijn / als onse Lichamen
in den Doop met water gedoopt /
besprengt / ofre gewasschen wor-
den.

59. Vrage. Betungt ons dan de Doop al-
leen de vergebinge onser aangeborene en
hoorzige sonden / die wy voor den
Doop begaan hebben?

Antw. Neen. Maar ook een se-
kere en geduyrige vergebinge van
alle onse sonden / dewelke wy door
ons gehele leven uyt swakhedyd be-
driyben / en van welke wy verge-
binge door Jesus Christus / in
Geest en gelobe / van God den
H. G. A. E. sullen bidden.

60. Vrage. Tot wat eynde is de Doop
verder ingesett?

Antw. Op dat deselve ons her-
mane / dat wy alle dagen onses
lebens moeten ophouden te sondi-
gen / en ons verdozben bleesch
met al sijn lusten Doden en in nieu-
wighepd des lebens wandelen.

XXXIV Son

xxxiv. Sondag. 61. Vrage.

Waar uyt bewijst gy / dat de kinderen der
Gemeente gedoopt moeten worden?

Antw. Nademaal de selbe tot het
verbond / en tot de gemeente Gods
behozen / en aan haar uyt genade
de gemeenschap des Vaders / des
Zoons / ende des H. Geestes /
met d' eeuwige Zaligheyd toekomt
Van gelijken. Nademaal de
doop is ingesteld tot verzegelinge
van sodanige en diergelijke gena-
de / als door de welke sy tot kinde-
ren aangenomen / door boetheers-
dige / geloovige / heplige / en als
sulke die het rijt Gods aannemen /
van God gerekent worden. Des-
gelijks. Nademaal wy alle / die
tot het lichaam behozen / sonder
onderscheyd der Ledematen / tot
een lichaam gedoopt worden / en
Christus sijn gemeente gelieft
heeft / en ook door de kinderen der
Gemeente gestorven is : soo en
mag de Doop niet meer aan de kin-
deren als aan de volwassene ge-
weyert worden. 24 52. Vrage

V. Vrage. De Kinderkens verstaan eben-
wel de verborghthend des Doops
niet?

Antw. Dat is wel waar / maar
hier moet geweten worden: Ten
eersten / dat d' aangeborene swak-
hepd en sondelijkhend der natupret
de welke Christus gebzagen heeft /
en aan haar om sijnent wille niet
toegerekent word / niet kan afwe-
ren / dat Godt haar sijn genade
bersegele / gelijk het in de besnij-
denisse geschiede / in welcker
plaatsse de Christelijke Gemeen-
te de Doop banden **H. E. C. K. E.** ont-
fangen heeft. Ten anderen:
Dat de Doop aan de kinderen
bedient niet onnut is: anders
moest het ook onnut geweest zijn /
dat Christus de klepne / nog geen
kennis hebbende kinderen / legen-
de / ende de handen op haar leg-
de.

**Van het hooghweerdige
Pachtmael.**

xxxv. Sondag. 63. Vrage:
Hoe luydt de insettinge des Nagt-
maals?

A N T W O O R D.

O ALE HEERE IESUS / in de nagt in welken hy verraden wierd / nam hy Brood : ende als hy gedankt hadde / brak hy 't / ende seyde / Nemet / Etet: dat is mijn Licshaam / dat hooz u gebroken word / doet dat tot mijner gedachtenisse. Desgelijks nam hy ook den Drinkbeker na het Eeten des Avondmaals / ende seyde ; deese Drinkbeker is het Nieuwe Testament in mijnen Bloede / 't welck booz u ende booz beele vergoten word / tot vergeebinge der Sonden. Doet dat / so dikwils als gy dien sulc drinken / tot mijner gedachtenisse / ende sy droncken alle upt den selven.

64. Vrage, Wat is het Nagtmaal
Christi?

Antw. Het is een heylige hande-
ltage / dewelcke / na desselfs ge-
heymenisse / in sig begriypt de ge-
meenschap des waaren Lichaams
en Bloedes Christi / van den
H. G. G. J. E. S. U. C. H. R. I. S. T. E.
selfs in 't genieten des Broods en
Wyns / tot sijner gedagtenisse
ingesteld / om in de vergaderinge /
na sijn bevel / tot dat hy komt / 't
onderhouden.

xxxvi. Sondag. 65. Vrage.

Tot wat eynde is het Nagtmaal boozna-
mentlijk ingesiet?

Antw. Ten eersten: Op dat
het aan alle gelovige / door de
kragt des H. Geestes betuyge /
verzekere / en verzegele de Zalige
gemeenschap des lichaams ende
Bloedes Christi / met alle zug-
ten en gaben / die hy ons door sijn
Lichaam en Bloed berwoor-
heeft.

66. Vrage.

Waar upt bekijft op dat.

Antw.

Antw. Uyt de woorden des
Nagtmaals: Want / als hy ons
gebiedt sijn Lichaam te Eten en
sijn Bloed te drincken / dat is
door het geloebe onse spijse en
drank ten een'vigen leven van sijn
Lichaam en Bloed te nemen: soo
doet hy daar deese woorden hy /
dat voor u gegeven wordt. Als ook
Dat voor u vergoten wort tot verge-
vinge der sonden.

67 Vrage.

Wat verstaat gy daar uyt ?!

Antw. Nademaal wy sijns Lich-
haams en Bloedes deslachtig zyn /
Zynde Vleesch van sijnen Vleesche
en Been van sijne Beenen; Na na-
dien hy ons Hoofd ende wy sijn Le-
dematen zyn door het geloebe: so
versta ik daar uyt / dat wy alles
deelagtig zyn / dat hy door de
offerhande van sijn Lichaam / en
door d' uytstorting van sijn Bloed
berwozen heeft / namentlyck /
Vergevinge der sonden, Gerech-
tigheyd / ende dat Eeuwige
leven.

Waar toe is het Nachmaal verders in-
gesteld?

Antw. Op dat het de Doodt
Christi in gedurige gedachtenisse
soude houden / en ons bermanen /
om den **HEERE JESUS** Chri-
stus dooz sodanige groote weldaad
te loben en te danken / en om ons
dankbaarheyt / dooz affterbinge
der sonden (daar Christus om ge-
storven is) en dooz vernieuwinge
des levens / te betwijfen.

69. Vrage.

Bermaant ons dat Nachmaal ock van
jets anders?

Antw. Ja: Dat wy ons onder
malkanderen na Christi Exempel
moeten lief hebben en dienen: Als
ock / dat wy ons aan de instellin-
gen ende belijdenisse Christi mee-
ten houden / en ons daar dooz van
alle seeten en valsche Gods dienst
affsonderen / Ten laesten / dat
wy ons ock tot kruys en lijden /
in gehoorzaamheyt lijdszaamheyt
ende volstaandigheyt moeten berey-
den.

Van

Van de Kerken-Tugt.

XXXVIII. Sondag. 70. Vrage.

Hoe luyt de insettinge van de Kerken-
Tugt?

A N T W O O R D.

Indien uwe Broeder
tegen u gesondigt heeft / gaat
henen en bestrafte hem ruffchen u
ende hem alleen: indien hy u hoorzd /
so hebt gy uwen Broeder gewon-
nen: Maar indien hy u niet en
hoorz / so neemt noch een ofte twee
met u: Op dat in den mondt van
twee oftedrie getuygen alle woordt
besta / Ende indien hy deselve
geen gehooz en geeft / so segt het
de Gemeente: Ende indien hy de
gemeente geen gehooz en geeft soo
zy hy u als de Heyden ende de Col-
lenaar / Doozwaar segge ik u / al
wat gy op der aarden binden sult /
sal in den Hemel gebonden wesen /
ende al wat gy op der aarden ont-
binden sult / sal in den Hemel ont-
bonden wesen.

71. Vra.

71. Vrage. Wat is de opthenghen Ker-
ken?

Antw. Het is een instellinge
Christi / door welke een jegelyk
Lidemaat der geheeler gemeente
verbonden is / synen geballenen
Broeder ordentlyk: volgens Gods
woerd / te vermaanen en te bes-
straffen: Van d' andere zijde / is
wederom een jegelyk / die gebal-
len is / verplichtet / de vermaninge
en de besstraffinge met een loet-
beerdig herte / geheel willig; tot
syner verbeteringe op te nemen.

72. Vrage.

So iemand alle ordye der vermaaniuge
met een onboetbeerdig herte veragtet /
hoe moet dan booztegebaren
worden?

Antw. So moeten de dienaars
ende Ouderlingen / met toestem-
minge der Gemeente den ongehoor-
samen en half-starrigen upt de
Gemeente sluyten en bannen:
Maar so dus danig een / na de upt-
werpinge vermaandt zijnde / hem
tot den **H E E R E** bekeerdt / ende
Gemeente

Gemeente voldoet : so moet hy
waerom aangenomen worden.

73. Vrage.

Om wat oorzaken heeft Christus deese ker-
ken Tugt ingestelt ?

Antw. By dat v' arme sondaar
daar door bokeerd / alle erger-
nissen nyt de Gemeente geweert /
en de Gemeente by de gesonde leere
en leben behouden / ende Gods
naam by de gene / die bukten zijn /
niet gelastert en worde.

xxxix. Sondag. 74. Vrage.

Is der ook enige andere straffe der bosen
van God in de Christelijcke Gemeente
geordneert ?

Antw. Ja / de straffe der ober-
hepb: want sy en draagt het sweerd
niet te vergeefs ; maar sy is Gods
Dienaresse / een wyekster tot
straffen den genen die quaad doen /
maar ten goede en tot lof den
Dromen.

75. Vrage.

Zijn die ook alle kinderen Gods / die haer
tot dese wyterlijcke Gemeente begeben /
ostedoor Ledenaten van deselbe
gerekent worden ;

Antw.

Antw. Op geenderley wyſe /
Want daar zijn veele huychelaars
onder. Maar die alleen zijn kin-
deren Gods ende lebendige Lede-
maten der Gemeente Chriſti /
de welke haar in de booz haelde
ſtukken met gelobige herten oeffe-
nen en eerbaar houden / en God de
H E E N E daaglyks om vermeer-
deringe der Gedsaligheyd bidden.

XL. Sondag.

Van 't Gebedt.

76. Vrage.

Is ons tot de Chriſtelijke religie ook iets
anders nodig / als de ſubere leere in de
wet en in 't Evangelium begrepen en 't
regte gebryuk der H. Sacramenten
met d' upterlykke kerkentugt.

Antw. Ja / het bidden. Het welk
de H E E N E J E S U S Chri-
ſtus ſijn Chriſtenen als een behuly
middel tegen haar ſwakheden heefe
nagelaten en bebolen / om al het
goſde / het welk sy mogen begeren
daar

daar door te verkrijgen / en ons
alle quaad of schade daar door 't
ontgaan.

77. Vrage.

Wat oorzaken kunnen ons tot het
gebedt beweegen?

Antw. Ten Eersten / onselens
de / nood / ende gebreken. Daar
na / de goedheyt Gods / die alles
aan ons belofte geven / wat wy
op een rechte wyse bidden Ten
laasten / het bevel Gods / dat
ons tot het gebedt aandringt.

78. Vrage.

Welk is dan een recht gesteld gebedt
dat God verhooren
wil?

Antw. Dat wy in den Name
Christi / in Geest en waarheyt /
tot God onsen Hemelschen Va-
der bidden.

79. Vrage.

Om wat dingen mogen en moeten
wy bidden?

Antw. Alles word na malkans
deren ardentlyk in het Onse Vader
van den HEERE Jesu Christo
begre-

grepen: Want hy heeft dat selve
sijn Discipulen/ tot een volkomen
boozbeeldt van alle Christelyke
Gebeden nagelaten. So dat alle
gebeden/ die niet met dit boozbeeld
niet over een komen/ niet regt als
onchristelyke gebeden geacht en
verworpen worden.

80. Vrage.

Hoe luydet dat Gebedt ons van Chri-
sto geleerd ende nagelaten?

A N T W O O R D.

O nse Vader / die in de Hemelen
zijt. Uw' naam werde ge-
hepligt. Uw' Koninkrycke kome.
Uw' wille geschiede / gelijk inden
Hemel also oock op der aerden.
Ons dagelyks brood geeft ons he-
den. Ende vergeeft onsen schuldē/
gelijk oock wy vergeben onse schul-
denaren. Ende en leydt ons niet in
versoeckinge / maer verlost ons
van den boosen. Want uw' is
het Koninkrycke / ende de kragt /
ende

ende de heerlijkhepd / in der Geu-
wighepd / Amen.

XLI. Sondag 81. Vrage.

Wat leerd ghy int de aanroepinge / als ghy
segt / Onse Vader die in de hemelen
zyt,

Antw. Dat ick den Allmagtigen
God in den hemel / die in Christo
Jesu mijn genadige Vader is / met
kinderlyck vertrouwen bidde
Ende derhalven van sijn Vaders
lykke gunst en almogende kragt
verwagte en verkrigge / Wat
ik na en om **CHRISTA** wil-
lebidde.

XLII. Sondag. 82. Vrage.

Wat bidt ghy in d' eerste bede / als ghy
segt / Uwem Naem werde ge-
heyligt ?

Antw. Dat de naem Gods
dooz de supbere verkondiginge des
Godlyken woords / in de gehele
wereld recht mag erkent / en daar
dooz groot en heplig in aller mens-
schen herten gehouden / en dooz
de menschen beleden worden.

43. Son-

XLIII. Sondag. 83. Vrage.

**Wat bidt gy in de tweede beede / als
gy segt uw Koninckrijcke
kome?**

**Antw. Dat de H. Geest Gods
met zijn gaben en dienstrykkelijck
in en onder ons allen wone / ons
regeere / en in zijn ryk hier onder
houde / tot dat wy met lijf en
Ziel zijn eeuwigh Ryk beërben.**

XLIV. Sondag. 84. Vrage.

**Wat bidt gy in de derde beede / als gy
segd / Uwen wille geschiede, gelyk in
den hemel, alsoo ook op der
aarden?**

**Antw. Dat wy in d' oberwin-
ninge van ons vleesch tot de goede
wille Gods (in de wett en het
Evangeliüm geopenbaart (lust en
siefde mogen hebben: En in onse
Gode welbehaaglykhe beroepinge
in Volkamene gehoorzaamheyd
wandelen / gelyck de Engelen in
den Hemel.**

**85. Vrage. Bidt gy dan in deese dyle heden
te gelyk / alles wat ter eeren Gods en tot
welvaart onser Zaligheyd behoord?**

Antw.

Antw. Ja: Want wy kon-
nen niet bidden / dat Gods eere
in onsen van ons gebojert wo-
de / of wy bidden mede alles wat
tot onse Zaligheyt nodig is / als /
Geloobe / Hoope / ende Liefde /
waar dooz Gods eere / en ook
onse Zaligheyt van ons gesogt
wojdt.

XLV Sondag. 86. Vrage.

Wat bidt gy in de vierde bede / als gy
segt / Ons Daagelijks Brood geeft ons
heeden?

Antw. Dat wy alles / wat tot
nodige onderhoudinge enwelbaren
des tydljken lebens booz ons en
onsen naasten dient / als kost en
klederen / hreede ende gesondheyt
mogen verkrijgen / so verre het ons
Zalig is.

87 Vrage.

Waar toe vermanen u de woorden deeser
Gebeds?

Antw. Ten eersten / Om alle
dagen te bidden. Ten tweeden,
Om ons Lijfs Noodrufft niet
eygentlijk vau onse arbejdt / kragt
C ofte

ofte wijsheyd / maar van Gods
hand te verwagten. Ten derden.
Om oock vooz ons tijdelike nood-
druft niet sozgbuldig / maar mee
dat / dat God ons daaglijks geeft /
te bidden te wesen / en den armen
van onsen overbloed meede te des-
ten.

XLVI zondag. 88. Vrage.

Wat bidt gy in de navolgende beden?

Antw. Selijk ik in de vorige
hier Stukken alles wat ons na
Lijf en Ziele noodig is gebeden
hebbe: So bidde ik in de navol-
gende beden / dat God oock alles
wat ons nu en in 't toekomende
aan Lijf en Ziele of Tydelijke
goederen schadelijk is / of weere
of vermindere / of ons in 't selve
gedult na sijnen wille gebe.

89. Vrage.

Wat bidt gy in de vijfste Bede / als gy segt
Ende vergeeft ons onse schulden gelyck
oock wy vergaven onse schuldenaren?

Antw. Ten eersten: Dat Godt
onse hemelsche Vader / ons dooz

AE

Jesusum Christum / onse sonden
ende de straffe der selve vergebe.
Ten Anderen : Dat God ons
hoortaan een Boetbaerdig herte
berlene / om alle sonden / en alle
oorsaken der sonde te haten ende
te mijden. Ten derden : Dat hy
dooz sijn goedighepd / geduyrig
onse herten daar wederom heenen
bewege / dat wy onses Paasten
swahhepd / mogen dragen en hem
sijn seplen tegen ons van herten
vergeven.

XLVII. Sordag 90 Vrage.

Wat bidt gy in de Sesste bede / als gy
segt Ende en Leyd ons niet in
verfoekingē?

Antw. Dat onse genadige Va-
der ons nu hoortaan booz alle scha-
delijlike Verfoekingē des Lic-
haams en der Ziele wil behorden
ofte ons dooz sijn almogende kragt
dooz alle Wanbegtinge beyde in
boozspoed en tegenspoedt heen-voe-
ren / op dat wy daar niet in blyben

E 2

maa

maar dooz het geloobe de oertwin-
ninge behouden.

XLVIII Sondag. 91. Vrage.

Wat bidt gy in de **Sevende** bede / als gy
segt: Maar verlost ons van den **Bosen**?

Antw. **Adien** de **Duybel** een
dozsaak en fonteyn van alle bose
bersoekingen / ja van alle quaad
is: so bidden wy / dat de sterke
God / onse hemelsche **Dader** / ons
van den **Duybel** en al sijn mooz-
dadig geweld van **Sonde** / **Dood**
ende alle quaad des **Lichaams**
ende der **Ziele** / genadelijk redde en
de verlosse. ²

XLIX. Sondag. 92. Vrage.

Wat beteekenen de **Woorden** / dewelcke
Christus daar agter anvoegt: Want u wes
is het **Koninkrijk**, ende de **kragt**, ende
de **heerlykheyd**, in der **eeuwigheyd**

A M E N.

Antw. **Adien** aan onse **God**
alleen het **rijckhe** / alle **kragt** en
d' **Eere** toekomt / ende wy ons
ook in onse **Gebeden** op sijn
magt en **Goedigheyd** **Alleen** dooz
Christum / beclaten: **So** **berma-**
nen

nen wy hem door deese Woorden
dat hy onse Gebeden tot sijnz
Paams Eere Verhoore / en onz
Eendelijck van den Duyvel / sij-
ren en Onsen Spand / die sig
alle gewelt en Eere toefchrijft /
wil berlossen

93. Vrage.

Wat Verstaet gy door dat Woordkens
Amen, het welck niet regt agter aan elk
Gebedt gesiet moet worden?

Antw. Dat betekint soo veel /
als / het Worde waar / ofte het
geschiede / ofte ook / het sal se-
kerlyk geschieden.

94. Vrage.

Waar toe Vermaand ons dese beteke-
nisse?

Antw. Dat wy alle onse ge-
beden met Vierige Begheerten /
ende geloolige herten / tot Godt
moeten rigten / en getroost op
de belofteu Gods steunen / niet
twyffelende / of God de Vader
heeft ons Gebedt door sijn Zoon
Christum verhoordt.

Epnde des Catechismi.

C 3

gebed

Gebed vooz de Veere des Catechismus.

O Heimsche Vader / nro' woord is
volkomen / ende bekeerdet de zielen /
een waaragtig getingnisse / den
angeleerden wijshepd geevende / ende der
blinden Oogen verliggende / een kragtigh
middel ter Salighepd / allendie gelooben.
Maar ohermits dat wy van natuypen niet
alleen blind/maar onbeguaam zijn tot eeni-
gen goede : Ende dat gy oock niemant hel-
pen wilt / dan die ootmoedig ende verflagen
zijn van herten : Wy bidden u / dat gy ons
herstand wilt verligten met uwen hepligen
Geest / ende ons geven een sagtmoedig her-
te / van het welke alle opgeblafenthepd en-
de vleeschelyke wijsheyt geweerd zy / op
dat wy u woord hoorende/het selve recht ver-
staan mogen / ende ons leven daar na an-
stellen : Wild oock genadelijk bekeren alle
die nog van ulve waarhepd afdwalen / op
dat wy u alle te samen eendzagtelyk dienen
in waaragtige heplighepd ende gerechtig-
hepd alle de dagen onses levens Dit
begeren wy alleen om Chyrist wille / die
ons in synen Naam aldus heeft leeren
bidden / ende ook beloofte te Verhooren.

Onse Vader.

Gebed

Gebet na de Leere des

Catechismi;

O Genadige / Barmhertige God ende
Vader / wy danken u dat gy niet al-
leen ons in u verbont genomen hebt,
maar ook onse kleine kinderen / het welck
gy heet niet alleen versegelt hebt door den
Heiligen Doop / maar ook dagelijks be-
wijset / als gy uwen lof volmaket uit ha-
ten Monde / om also de wijse wereld te be-
schamen : Wy bidden u / vermeer in hen
uw' genade / datse aan Christus uwen
Zoon altijd toemenen ende wassen : Tot
datse haer volkommen Mannelijcke onder-
doom in alle wijsheyt ende gerechtigheyt
erlangen. Geef ons ook genade / dat wy
se in uwe kennisse ende brense / geliyk gy ons
beholen hebt / onderwijsen / op dat door
hare Godsaligheyt het Rijke des Satans
verstoort werde / ende het Rijke IESU
Christi in deese ende andere gemeenten ver-
sterkt werde / ter Eeren uwer heiligen
Naams / Ende tot harer Eeuwiger sa-
lighend / door IESUM Christum /
Amen.

Het Morgen Gebedt.

O Barmhertige Vader / wy danken u / dat gy desen magt soo getrouvelijck hoor ons gewaakt hebt / ende bidden u / dat gy ons wilt stercken met uwen Heyligen Geest / die ons voortaan geleide / dat wy desen dag / mitsgaders alle de dagen onses levens mogen besteden tot alle gerechtighepd ende heylighepd / ende wyt wy in handen nemen / dat onse ogen altijt sien om uwe cere te verheypden / also dat wy in alle den voorspoedt onses voornemens van uwe milde hand alleen verwagen. Ende op dat wy sulke genade van u verheypen: wilt ons (na uwe belostenisse) vergeben alle onse souden / door dat heylig wesen ende Bloedbergieten onses Heeren ende Saligmakers Iesu Christi / want sy zijn ons van herten leet

Verligt ook onse herten / op dat wy alle werken der Dufsternisse afgelepd hebende / als kinderen des ligts in een nieuwen leven mogen wandelen in alle Godsalighepd.

Geest ook uwen segen tot de Verkondinge uwes Godliken woordes. Verstoort alle werken des Dumbels.

Sterkt alle kerhendienaers / ende Overheden uwes volks.

Roost alle bevolgde ende benautode herten door Iesum Christum uwen lieben Sone / welke ons

ong

ons beloofst heeft / dat gy ons alles wat
wy in syn Naam bidden / sekerlyk geben
sult / ende daarom ons alsoo heeft geboog-
den te bidden / Onse Vader.

Het Avond Gebedt.

O Barmhertige ! God / Eeuwlg licht /
schijnende in de duysternisse / gy die
verdzijft den nacht der sonden / ende
alle blindhepdt des herten: Radien gy de
nacht verordineerd hebt om te rusten / gelijk
den dag om te arbeiden: Wy bidden u / geest
dat onse Lichamen in vrede ende stilhepdt
rusten / op datse daar na bequaam zyn mo-
gen te lyden den arbeid diese dragen moeten.
Matigt onse slaap / dat die niet onordent-
lyck en zy / op dat wy aan Lijf ende Ziele
onbebleekt mogen blijven: Ja dat onsen
slaap selfs gesehiede tot uwer eerom. Ver-
licht de oogen onses verstands / dat wy in
den dood niet en ontslapen: Maar altijtber-
wagten op onse Verlossinge uut dese Elen-
dighepd. Bescherm onse oock voor alle
aanvegtinge des duibels / ons in uwo hep-
lig gelepd nemende. Ende hoewel wy de-
sen dag niet toegebracht hebben / sonder
tegen u grotelyks gesondigt te hebben: wy
bidden u / wilt onse sonden bedecken door
uwe groot Barmhertighepd / gelijk gy alle
dingen op aarden met de duysternisse des
nachts

nagts bedeckt / en dat wy daarom van u
aankyn niet verloten werden. Gheest
ook rust ende troost allen kranken / bedroef-
den ende aangevogtenen herten dooz onsen
HEERE IESUM CHRISTUM / die ons also
heest leren bidden. Onse Vader / &c.

School-Gebedt.

Grote en heerlyke God / noyt ophor-
dende weldoender / en Vader in Chri-
sto / wy kinderen zyn u alle lof en
danksegginge schuldig / vooz alle uwe altijt
duer ende weldaden / besonder dat gy ons uyt
Christen-ouderen hebt doen geboozen en an
u overgegeven worden in den H. doop van
ons eerste dagen af. Gheest dog o Heere / dat
wy ons Doops-verbondt wel leeren ver-
staan / en in ons kinste Jaaren een rechte
kennisse van u en van Iesus Christus kryg-
gen: op dat wy indien Middelaar met u /
dooz het geloobe / gemeenschap krygen / en
volgens ons beloften / de wereld en ons
selft versaken / en wy met de aankwas der
Jaaren ook anwassen mogen in ware heyl-
ghed Bewaart en heyliget / dog tot dien
eynde / onse Ouderen / op dat die ons opboe-
den: inde lering en vermaning des Heeren:
Zegent ook o HEERE onsen Leer-
Meester / op dat hy ons neerstig / en klaar
onderrigte in ons / nodige wetenschappen
en wy daar by mogen toenemen / inde ken-
nisse onses Heeren en Saligmakers IESU
Christi /

Chyfti/ tot onderfoekinghe van u woord / en
Daarneminge van ons. Beroep waer toe
het u wijshepd bekeven sal ons te bequa-
men. Nademaal wy ook leden zijn (o Heer)
van u Protestantsche Kercken dewelke nu in
bele plaetsen / seer bedrukt / ja dood byaken-
de zijn / so bidden wy u ook / goede God siet
van den Hemel af / Laat dog uwen pber en
uwe magentheden / het grommel uwes in-
gewants en uwer Barmhertigheden / haer
niet langer tegens uwe Kerke inhouden /
maar laats alle beschaamt en agterwaarts
gedreven of bekeerdt worden dewelke u ge-
reformeert Zion en Kerke haten. **O Hee-
re** bekeer ons en sander u Erfdeel / u werke
O Heere! behoud dat in 't leven in 't midden
der Jaren / maaket het bekend in 't midden
der Jaren in den toorn gedenkt des outfec-
mens / wy dat wy ende de navolgende ge-
slagten u hooghepd looben mogen. Heyligt
en bestiert onse overheden / begenadig en re-
geer onse Opzienderen sient alle neringen
en hanteringen in uwe vrese gedreven. Be-
werkt ons tot alles dat ons sal overkoomen
Laat ons altijd dankbaar en lijdszaam wor-
den behonden : en vergeeft ons alle onse
sonden / en uw dier gekogte Kerke alle hare
ongerechtigheden / om uwes naams en om
Jesus Chyfti wille. Dewelke met u en
den **H. Geest** leeft en regeert van nu aan
tot in Eeuwighhepd. Amen.

Wagen

Vragen, dewelcke in d' Embder
Kerk, aan d' ouderen en getuy-
gen, die kinderen ten doope presen-
teren, worden voorgesteld.

1. **Vrage** / Bekend gy voor God en deese
H. Gemeente / dat u kind van weegen d'
erffsonde de toorn Gods en de verdoemens-
se onderwoyden is / en daarom van nooden
heeft om aan God / volgens het verbond
der genade opgedragen te worden tot ver-
gevinge en dobinge sijner sonde?

Antw. Ja.

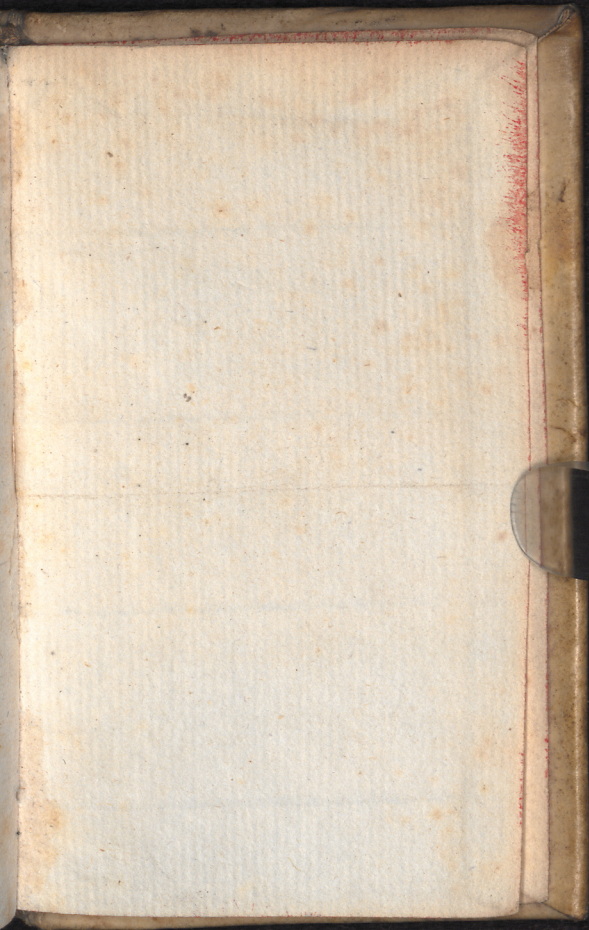
2. **Vrage.** Verklaardt gy hier voor God
en sijn **H. Gemeente** / dat gy u kind van
herten aan God in den doop opdraagt /
om iyt enkele genade om die verdiensten
Christi geregtheerdigt / en doer sijn Geest
ghehlygt te worden.

Antw. Ja.

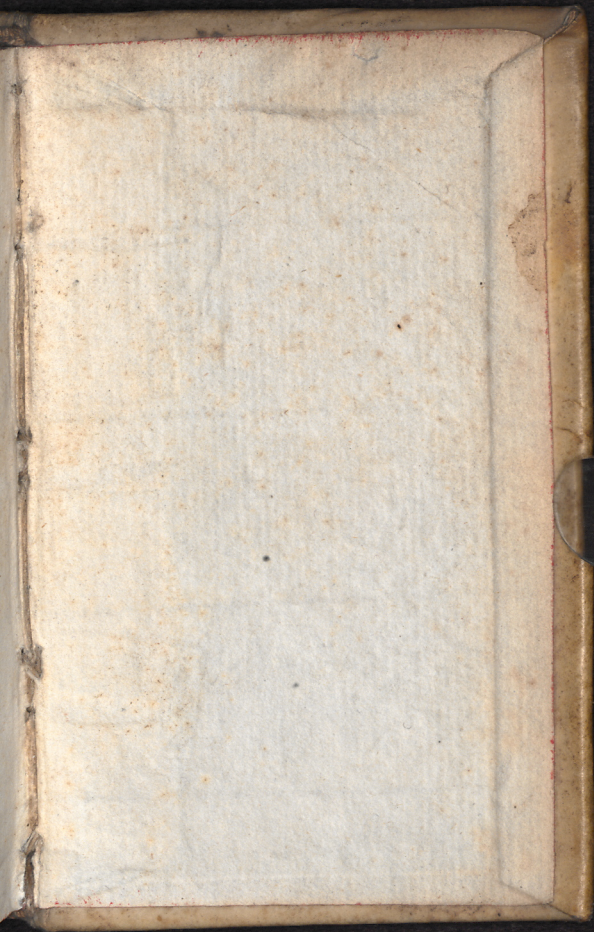
3. **Vrage.** Bekend gy ook voor God
en de **H. Gemeente** / dat de leere in 't O en N.
Testament begrepen / is de eenige volhome-
ne leere ter saligheyde. Beloost gy u
kind / tot sijn verstante verhooren / in de leere
onderwysen / en niet daer onderwysen: be-
st ghy ook voor dat kind pberig te bid-
den: en het selve met een heylig exempel
voor te gaan / op dat het sijn Doop heyl-
ghlyk belebe?

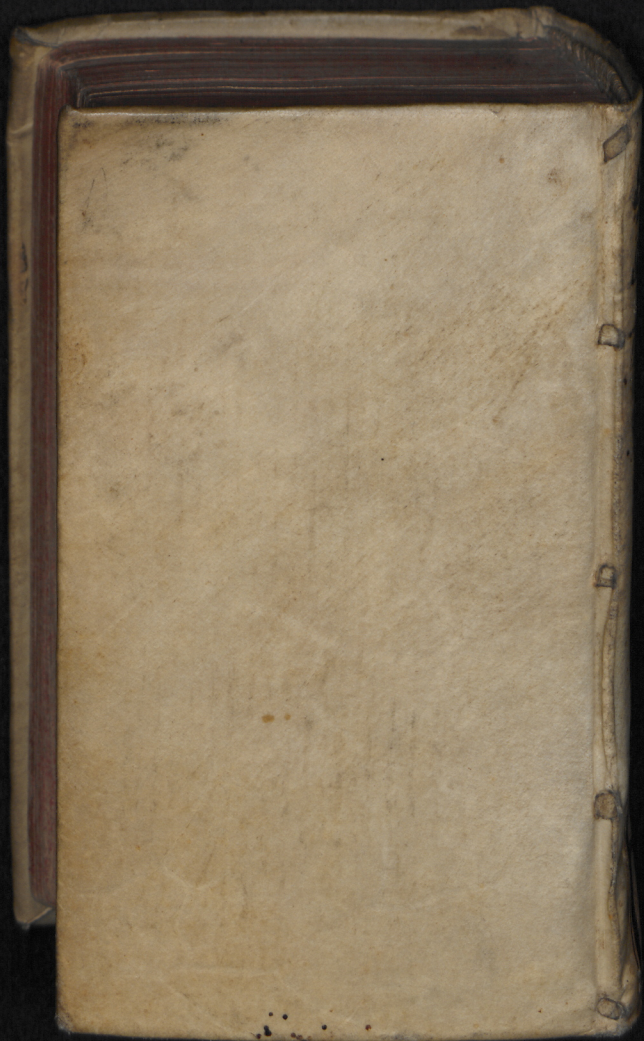
Antw. Ja.

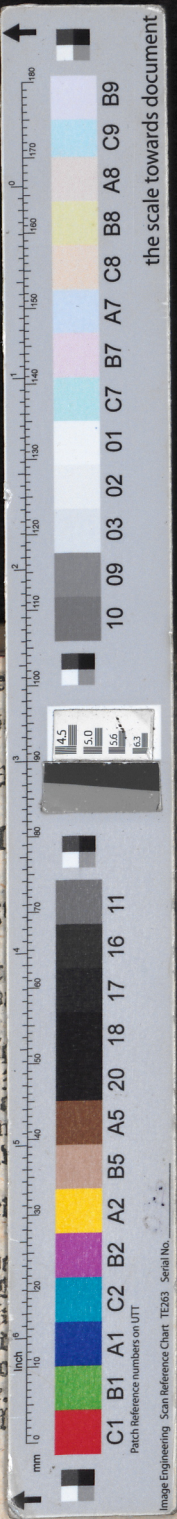
E N D E

the scale towards document

Van de Regtve

Antw. Alken G
zijn H: Geest.
middel van het 2

XVI. AFI

Van de Regt

93 Vrag. **W** At
lob

ge gelobe?
Antw. Regtveerdig
binge van alle
Drijsprekinge van
der sonden. Han
het regt ten eeuw
1: 2.

94 vra. Verklaari
digmakinge?

Antw. God Dade
Rom 8: 33. C
ne / en die ook
Mit brije gerad
Jesu Christi vo
en boozbiddinge.
leen dooz het gel

c. 45
Dooz
Dooz
10: 17.

nge.
een ges
aragtia
Derge
dat is /
n straffe
n ook /
om. 5:

regtveerdig.
verhore
8: 33!
4 Om
enige /
26. Als
1. Son=
du